

Arktisen alueen geopoliittinen tilanne

Arktisen alueen geopoliittinen tilanne

Ajatuspaja Toivon selvitys 8/2024

Kristian Suominen

VTM Kristian Suominen työskentelee Ajatuspaja Toivossa projektitutkijana laatien selvityksiä turvallisuuspolitiikasta. Suomisen artikkeli "Nato arktisella alueella" julkaistiin Ajatuspaja Toivon kokoelmajulkaisussa "Suomen Nato-strategia" (6/2024).

Tiivistelmä

Tämän selvityksen aiheena on arktisen alueen geopolitiikan nykytilanne. Arktista aluetta on viime vuosikymmeninä pidetty matalan konfrontaation "High north, Low tension"-alueena. Arktinen alue on kuitenkin ollut merkittävässä geopolitisessa muutoksessa pitkällä aikavälillä ilmastonmuutoksen ja akuutisti Venäjän aloittaman Ukrainan hyökkäyssodan johdosta. Tältä osin alueella on arvioitu palattaneen kylmän sodan tilanteeseen.

Keskeisen yhteistyöelimen, Arktisen neuvoston, toiminta on rajoittunutta, koska Venäjä ei ole mukana työryhmissä ja projekteissa. Ilmastonmuutoksen ja sen myötä Jäämeren jääpeitteen häviämisen johdosta alueen suurten luonnonvarojen kuten öljyn, kaasun, arvokkaiden mineraalien ja kalavarantojen hyödyntäminen mahdollistuu ennennäkemättömällä tavalla. Venäjä pyrkii dominoimaan arktista aluetta omien intressiensä osalta. Venäjä on pitkään panostanut Arktiksen luonnonvarojen hyödyntämiseen rakentamalla alueelle tuotantoinfrastruktuuria ja avannut sitä tukemaan vanhoja ja uusia sotilastukikohtia.

Jäämeren jääpeitteen sulaminen mahdollistaa myös entistä lyhyemmät merireitit Aasian, Euroopan ja Pohjois-Amerikan välillä yhdistäen lähes 75 % maapallon väestöstä. Arktisten alueiden merikuljetuspotentiaali on merkittävä seuraavien 20–30 vuoden aikana.

Arktisen alueen valtiot ovat Venäjää lukuun ottamatta sotilasliitto Naton jäseniä. Nato on lisännyt harjoitustoimintaa arktisella alueella, nyt myös uusien jäsenmaiden Suomen ja Ruotsin kanssa. Arktisen alueen hallinnasta on käymässä kilpajuoksu, jossa Venäjä on arviolta 10 vuotta muita edellä.

Arktisen alueen geopolitiittinen tilanne muuttuu tulevaisuudessa suurvaltojen, Venäjän, USA:n ja enenevässä määrin Kiinan kilpaillessa asemasta ja hallinnasta. Kiinan rooli tulee jatkossa vahvistumaan, sen tehdessä laajaa yhteistyötä Venäjän kanssa toimittamalla muun muassa pääomaa ja teknologiaa investointeihin. Naton toiminnan ja mahdollisen arktisen alueen priorisoinnin johdosta Pohjoismailla on myös kasvava strateginen rooli Arktiksen muuttuvassa tilannekuvassa.

Sisällys

Tiivistelmä	2
Johdanto	4
Arktisen alueen geopoliittinen merkitys	4
Ilmastonmuutos Arktiksella	5
Laillinen kehys ja kansainväliset sopimukset.....	6
Päätöimijat ja sotilaallinen läsnäolo	8
Venäjä	8
Yhdysvallat	11
NATO	14
Pohjoismaat	15
Kiina	16
Johtopäätökset	17
Lähteet	20

Johdanto

Arktisen, eli pohjoisen napapiirin pohjoispuolelle asettuvan alueen geostrateginen merkitys korostui kylmän sodan aikana ja alue oli suurvaltojen konfliktin keskipisteessä. Arktisen alueen kautta oli lyhin reitti pommikoneille ja ohjuksille kulkea esimerkiksi Neuvostoliiton ja USA:n välillä. Naton fokuksena alueella oli Neuvostoliiton aktiviteettien, erityisesti ydinsukellusveneiden tarkkaileminen. Arktista pidettiin potentiaalisena näyttämönä Naton ja Varsovan liiton konfliktille.

Kylmän sodan ja Varsovan liiton lopun jälkeen Arktista on pidetty pitkään matalan jännitteen “High North, Low Tension” -alueena. Tilannekuva on kuitenkin ollut muutoksessa viimeisen vuosikymmenen aikana. Taustatekijänä on ilmastonmuutos ja sen myötä Jäämeren jääpeitteen häviäminen. Akuuttina muutoksena arktisen alueen merkityksessä on Venäjän aloittama hyökkäyssota Ukrainassa ja sen myötä mahdollinen tai jopa todennäköinen paluu kylmän sodan asetelmiin.

Tässä raportissa tarkastellaan Arktisen alueen geopoliittista tilannetta. Raportin aluksi tarkastellaan lyhyesti arktisen alueen geopoliittista merkitystä ja meriä koskevaa lainsäädäntöä oleellisin osin. Sen jälkeen tarkastellaan päätoimijat arktisella alueella ja niiden sotilaallinen läsnäolo. Lopussa esitetään johtopäätökset ja esitetään myös mahdolliset tulevaisuuden skenaariot.

Rajauksena “pehmeän turvallisuuden”, kuten ympäristönsuojelun, ilmastonmuutoksen ympäristövaikutusten ja alkuperäiskansojen tilanteen asiakokonaisuudet jätetään tämän raportin ulkopuolelle. Raportin tavoitteena on luoda ajankohtainen katsaus arktisen alueen geopoliittiseen tilanteeseen, joka on muutoksessa ilmastonmuutoksen ja akuutisti Venäjän aloittaman hyökkäyssodan osalta.

Arktisen alueen geopoliittinen merkitys

Arktinen alue jakautuu maantieteellisesti kahdeksan valtion alueelle, jotka ovat Venäjä, USA, Kanada, Tanska (Grönlanti), Norja, Ruotsi, Suomi ja Islanti. Maat ovat Venäjä pois lukien kaikki Naton jäseniä. Arktinen alue on pitkään ollut geopoliittisesti kiinnostava alue luonnonvarojensa ja strategisen merkityksensä vuoksi. Kun merijää vähenee ilmastonmuutoksen vuoksi, maat kilpailevat arktisten vesien ja luonnonvarojen hallinnasta.

Vuonna 1996 perustettu Arktinen neuvosto¹ on toiminut foorumina, jossa arktisen alueen valtiot voivat käsitellä muun muassa ympäristö- ja talousasioita. Neuvoston perustamisen tarkoituksena oli parantaa yhteistyötä ja koordinoitua arktisen alueen valtioiden välillä. Kaikki Arktisen alueen kahdeksan valtiota ovat sen jäseniä. Arktinen neuvosto on keskittynyt lähinnä “pehmeän turvallisuuden”, kuten ympäristönsuojelun ja alkuperäiskansojen oikeuksien parissa tehtävään yhteistyöhön.

Arktisella neuvostolla ei ole varsinaista turvallisuuspoliittista funktiota. Venäjän aloitettua hyökkäyssodan Ukrainassa, arktisen neuvoston muut jäsenmaat kieltäytyivät yhteistyöstä Venäjän kanssa, joka sodan alkaessa oli neuvoston puheenjohtaja. Arktisen neuvoston toiminta on ollut alkuun pysähdyksissä ja tällä hetkellä rajoittunutta. Sen tulevaisuus on kyseenalainen ilman suurinta ja merkittävintä jäsentä.

---

¹ Arktinen neuvosto; <https://arctic-council.org/about/>

Kuva 1: Arktinen alue; Arto Vitikka, Arktinen keskus, Lapin yliopisto Rajojen lähde: Runfola, D. et al. (2020) geo Boundaries: A global database of political administrative boundaries. PLoS ONE 15(4): e0231866. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0231866>.

Ilmastonmuutos Arktiksella

Ilmastonmuutos aiheuttaa merkittäviä haasteita arktiselle alueelle, mikä johtaa merijään nopeaan sulamiseen, ikiroudan sulamiseen ja myös muutoksiin villieläinten elinympäristöissä. Arktisen alueen merijää on kutistunut noin 39 prosenttia viimeisten 38 vuoden aikana USA:n National Snow and Ice Data Centerin (NSIDC) mukaan². Ilmastoasiantuntijoiden mukaan arktinen alue lämpenee muuta maailmaa nopeammin. Arktisen alueen lämpötila on noussut muuhun maailmaan verrattuna nopeammin kuin on luultu. Tuoreen tutkimuksen mukaan lämpeneminen on ollut neljä kertaa nopeampaa kuin maapallolla keskimäärin³. Aiemmin on esitetty, että lämpenemisvauhti olisi kaksinkertainen.

² Statista 2019; <https://www.statista.com/chart/19425/ice-melting-poles/>

³ YLE 2022; YLE Tutkimus: Arktisen alueen lämpenemisvauhti onkin nelinkertainen maapallon keskiarvoon verrattuna, ei kaksinkertainen <https://yle.fi/a/3-12571313>

Merenpinnan nousu, uusien kauppa- ja laivareittien avautuminen ja öljynporauksen laajentaminen, ovat kaikki geopolittisia ja diplomaattisia kysymyksiä. Arktinen alue muuttuu edelleen nopeasti laivaliikenteen, luonnonvarojen hyödyntämisen ja matkailun lisääntyessä.

Jäämeren sulaminen mahdollistaa entistä lyhyemmät merireitit Aasian, Euroopan ja Pohjois-Amerikan välillä yhdistäen lähes 75 % maapallon väestöstä. Kun kaikesta tavaraliikenteestä 90 % kulkee tänä päivänä meritse ja kuljetusten määrän ennustetaan kaksinkertaistuvan seuraavan 15 vuoden aikana, on arktisten alueiden merikuljetuspotentiaali merkittävä seuraavien 20–30 vuoden aikana.

Jään sulaminen mahdollistaa myös tietoliikennekaapelien vetämisen alueen vesiteiden kautta. Tämä kasvattaa strategisten merikapeikkojen, kuten Beringinsalmen, merkitystä. Arktisilla alueilla on arvioitu olevan 30 % maapallon hyödyntämättömistä kaasuvaroista ja 13 % öljyvaroista sekä arktisen Venäjän alueella arviolta 1,5–2 biljoonan dollarin arvosta harvinaisia maametalleja⁴. Merten lämmitessä kalat ovat myös siirtymässä pohjoiseen lisäten alueen merkitystä kalastukselle.

Laillinen kehys ja kansainväliset sopimukset

Kansainvälinen merioikeus sääntelee oikeusasemaltaan erilaisten merivyöhykkeiden rajaamista sekä merialueiden käyttöä. Merten käytön sääntely koskee muun muassa merenkulkua, kalastusta, merenpohjan luonnonvarojen hyväksikäyttöä, meriympäristön suojelua ja meritieteellisen tutkimuksen harjoittamista.

Yhdistyneiden kansakuntien merioikeusyleissopimus United Nations Convention on the Law of the Sea, UNCLOS⁵, on kansainvälinen sopimus vuodelta 1982. Sopimuksesta neuvoteltiin YK:n kolmannessa merioikeuskonferenssissa vuosina 1973–1982. Sopimus tuli kansainvälisesti voimaan 16. marraskuuta 1994. Suomen osalta sopimus tuli voimaan 21. heinäkuuta 1996. Sopimuksen on ratifioinut 169 maata. Merioikeusyleissopimusta on kutsuttu ”meren perustuslaiksi”, koska se säätelee miltei kaikkea mereen liittyvää kalastuksesta öljynporaamiseen, ympäristökysymyksistä liikenteeseen ja valtioiden merirajoihin. USA ei ole ratifioinut sopimusta, mutta harkitsee siihen liittymistä⁶. Venäjä on ratifioinut sopimuksen mutta harkitsee poistumista⁷.

Kansainvälisessä oikeudessa aluevesillä tarkoitetaan merialuetta, joka sijaitsee välittömästi valtion rannikon välittömässä läheisyydessä ja kuuluu tämän valtion alueelliseen lainkäyttövaltaan. Aluevedet on siten erotettava yhtäältä aavasta merestä, joka on yhteinen kaikille maille, ja toisaalta sisäisistä vesistä tai sisävesistä, kuten kokonaan valtion alueen ympäröimistä järvistä tai tietyistä lahdistai suistoista.

Lainsäätämisen historiallisen kehityksen kuluessa tuli vakiintuneeksi määritellä, että aluevesivyöhyke yhdessä sen alla olevan merenpohjan ja sen alla olevan maaperän sekä yläpuolella olevan ilmatilan kanssa kuuluu rannikkovaltion suvereniteettiin. Tätä suvereenisuutta rajoittaa vain muiden

---

⁴ Geographical 2022; <https://geographical.co.uk/geopolitics/the-world-is-gearing-up-to-mine-the-arctic>

⁵ WIKIPEDIA 2024; https://en.wikipedia.org/wiki/United_Nations_Convention_on_the_Law_of_the_Sea

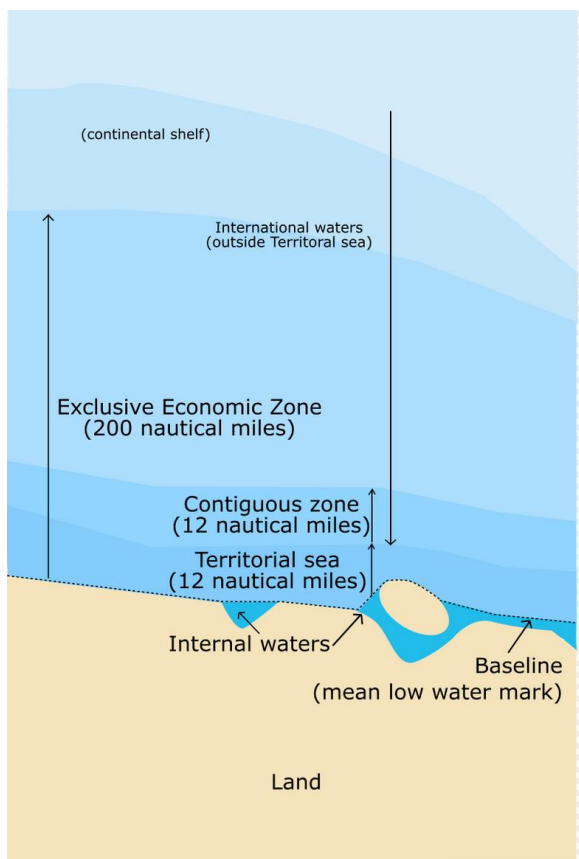
⁶ Atlantin neuvosto 2024; <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/energysource/us-ratification-of-the-ocean-treaty-will-unlock-deep-sea-mining/>

⁷ Arktinen instituutti 2024; <https://www.thearcticinstitute.org/more-political-theatrics-russia-wants-denunciate-unclos-arctic-leave-performances-bolshoi/>

kansakuntien kauppa-alusten oikeus viattomaan kauttakulkuun, toisin sanoen rauhanomaiseen kauttakulkuun, joka ei vahingoita rantavaltion hyvää järjestystä tai turvallisuutta. Oikeus viattomaan kauttakulkuun ei koske vedenalaisia sukellusveneitä tai lentokoneita, eikä siihen sisälly oikeutta kalastaa⁸.

Talousvyöhyke, sellaisena kuin siitä määrätään vuonna 1982 tehdyssä Yhdistyneiden Kansakuntien merioikeusyleissopimuksessa, on merialue, jolla suvereenilla valtiolla on yksinoikeus meren luonnonvarojen tutkimiseen ja käyttöön, mukaan lukien energiantuotanto vedestä ja tuulesta⁹

Talousvyöhykkeellä ei määritellä minkään talousvyöhykkeellä sijaitsevan merialueen kohteen (saaret, kalliot ja laskuveden nousuvedet) omistusoikeutta. Se ulottuu aluemerren ulkorajasta (22,224 kilometriä tai 12 meripeninkulmaa perusviivasta) 370,4 kilometrin (tai 200 meripeninkulman) päähän kyseisen valtion rannikosta. Sitä kutsutaan myös merelliseksi mannermarginaaliksi, ja puhekielessä se voi sisältää mannerjalustan. Käsite ei käsitä aluemerta eikä 200 meripeninkulman rajan ylittävää mannerjalustaa. Aluemerren ja talousvyöhykkeen välinen ero on se, että ensimmäisessä annetaan täysi suvereniteetti vesillä, kun taas toinen on vain "suvereeni oikeus", joka viittaa rantavaltion oikeuksiin merenpinnan alla. Pintavedet ovat kansainvälisiä vesiä¹⁰.

Kuva 2. Merialueet kansainvälisessä oikeudessa. Wikipedia 2022: UNCLOS.jpg anonymi käyttäjä: https://en.wikipedia.org/wiki/Exclusive_economic_zone

⁸ Britannica 2024; <https://www.britannica.com/topic/territorial-waters>

⁹ YK 2024; "Part V – Exclusive Economic Zone, Article 56". Law of the Sea. United Nations.

¹⁰ YK 2024; "Part V – Exclusive Economic Zone, Articles 55, 56". Law of the Sea. United Nations. https://www.un.org/depts/los/convention_agreements/texts/unclos/part5.htm

Päätoimijat ja sotilaallinen läsnäolo

Arktisen alueen geopoliittinen herkkyys ja merkitys ovat nousseet jälleen esille, kun Venäjän sotavoima toteuttaa operaatioitaan Ukrainassa. Asiantuntijoiden huoli on kohdistunut mahdollisuuteen, jossa Venäjän sotatoimien seuraukset leviävät myös arktiselle alueelle vaikuttaen niin alueen turvallisuuteen kuin sen luontoonkin.

Venäjän katsotaan pyrkivän hyödyntämään Arktista omaksi edukseen. Juuri ennen sotilasoperaation käynnistämistä Ukrainassa, Venäjä järjesti sotilaallisia harjoituksiaan myös pohjoisissa osissaan arktisella alueella. Jo Krimin valtaus vuonna 2014 ja Ukrainan tilanne heikensivät selvästi USA:n ja Venäjän suhteita. Venäjän aggressiivinen toiminta ja asevoimien suorituskyvyn merkittävä kasvattaminen haastoivat USA:n ja Naton, jotka katsoivat, että niiden oli riittävän puolustuskyvyn luomiseksi varauduttava sotilaalliseen yhteenottoon Venäjän kanssa. Heikentyneet suhteet heijastuivat pian myös arktisille alueille, jossa Venäjä on ehtinyt hankkia selvän etumatkan sotilaallisten suorituskykyjen kehittämisessä.

USA ja Kanada hallitsevat yhdessä lähes kolmannesta arktisesta alueesta. Lisäksi Pohjois-Atlantti ja siihen liittyvä arktinen alue ovat Naton kannalta tärkeä sekä Pohjois-Amerikan ja Euroopan välisten meriyhteyksien että Naton pohjoisen sivustan suojaamiseksi. Kylmän sodan alussa sekä USA että Kanada arvioivat suurimman uhkan Pohjois-Amerikan mantereelle suuntautuvan arktisten alueiden kautta¹¹.

Seuraavassa tarkastellaan eri maiden strategisia tavoitteita ja intressejä arktisen ulottuvuuden suhteen. Painotus on suurvaltojen toimilla, joilla on suuri merkitys pienemmille maille, mukaan lukien Suomi. Tarkastelu on rajattu Venäjään, Yhdysvaltoihin, Kiinaan ja Natoon. Näillä suurvaltatoimijoilla on määrävä asema arktisella alueella, Venäjä on suurin toimija alueella ja muut arktisen alueen seitsemän valtiota kuuluvat Natoon. Kiinalla on oma roolinsa alueella, sen määriteltessä itsensä vuodesta 2018 "lähiarktiseksi valtioksi". Kiinan ja Venäjän syvenevä yhteistyö näkyy myös arktisessa toiminnassa ja läsnäolossa. Pohjoismaiden rooli käsitellään myös lyhyesti, niiden strategisen geopoliittisen aseman muuttumisen osalta.

Venäjä

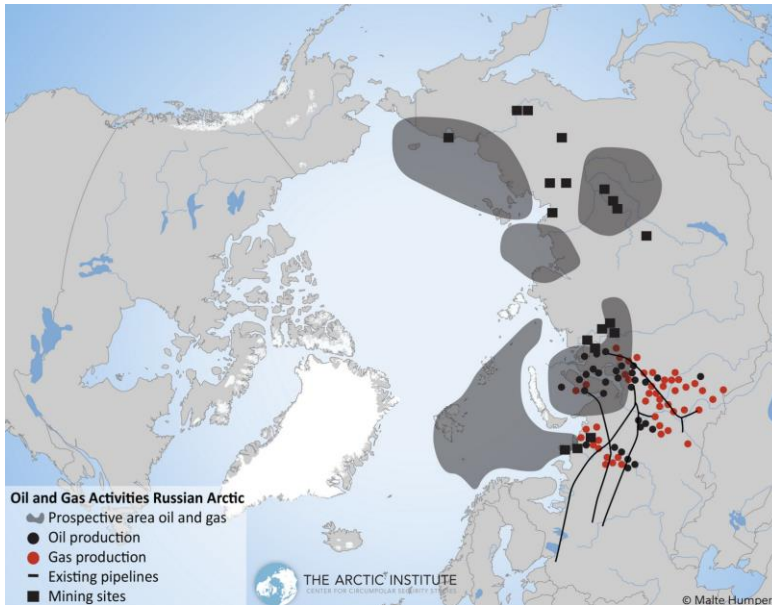
Venäjä on suurin valtio arktisella alueella. Sillä on 24 000 kilometriä, eli noin 53 % arktisesta rantaviivasta. Venäjä on myös vaatinut laajaa osaa arktisesta alueesta omaan hallintaansa. Vuonna 2015 Venäjän ulkoministeriö lähetti YK:lle vaatimuksen perusteineen yli 1.2 miljoonan neliökilometrin alueesta, joka kattaisi 650 kilometrin alueen Venäjän rannikosta alkaen¹². Vuonna 2023 Venäjä sai YK:n tunnustamaan, että Lomonosovin harjanne kuuluu Venäjän mannerjalustaan ja kuuluisi siten Venäjälle. Tilanne on kuitenkin vielä kiistanalainen, koska Kanadalla ja Tanskalla on myös vaatimuksia kyseiselle alueelle¹³.

---

¹¹ Kettunen et al. 2022; Arktisen alueen geopoliittikka 2000-luvulla, 121.
<https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-25-3278-0>

¹² Guardian 2015; Russia lays claim to vast areas of Arctic
<https://www.theguardian.com/world/2015/aug/04/russia-lays-claim-to-vast-areas-of-arctic-seabed>

¹³ Hager J., Polar journal 2023; <https://polarjournal.ch/en/2023/02/21/russias-claim-to-north-pole-territory-officially-confirmed/>

Kuva 3. Luonnonvarat Venäjän Arktiksella. Arctic Institute 2024

<https://www.thearcticinstitute.org/wp-content/uploads/2016/07/Oil-and-Gas-in-Russia-high-res.jpg>

Venäjä on julkaissut kehitysstrategian lokakuusta 2020 vuoteen 2035. Se sisältää arktisen alueen lämpenemiseen liittyviä mahdollisuuksia ja uhkia. Strategian mukaan tavoitteena on edistää alueen runsaiden resurssien, ennen kaikkea öljyn ja kaasun hyödyntämistä ja parantaa väestön elinoloja. Pidemmällä aikavälillä Kreml toivoo voivansa perustaa Koillisväylän uudeksi globaaliksi laivaväyläksi.

Moskova on myös huolissaan siitä, että yhä jäätömämpi arktinen alue voisi luoda uusia alueellisia haavoittuvuuksia sen pohjoisosassa, ja vastaa rakentamalla uudelleen sotilaallista läsnäoloaan siellä. Lopuksi Moskova haluaa myös säilyttää alueen ekologisen tasapainon. Näyttää kuitenkin siltä, että energia-alan ja armeijan etuja palvellaan, kun taas ympäristönsuojelun ja elinolojen parantamiseen tarkoitettu rahoitus jää riittämättömäksi¹⁴.

Kreml tunnistaa kuusi keskeistä kansallista intressiä arktisessa politiikassaan vuoteen 2035.

- Venäjän suvereniteetin ja alueellisen koskemattomuuden varmistaminen.
- Säilyttää arktinen alue maailman alueena vakailta ja molempia osapuolia hyödyttävillä kumppanuuksilla.
- Taata korkea elintaso ja vauraus Venäjän arktisen alueen ihmisille.
- Kehittää Venäjän arktista aluetta strategisena resurssipohjana ja sen järkevää käyttöä kansantalouden kasvun nopeuttamiseksi.
- Kehittää NSR:ää kilpailukykyiseksi Venäjän federaation kansalliseksi liikennelinjaksi globaalilla markkinalla.
- Suojella arktista ympäristöä, alkukantaista kotimaata ja perinteistä Venäjän arktisen alueen alkuperäisvähemmistöjen elämäntapaa.

¹⁴ Kluge J., Paul M., 2020; Russia's Arctic Strategy through 2035. <https://www.swp-berlin.org/10.18449/2020C57/>

Figure 2: Russian Arctic Military Installations

Kuva 4. Sotilastukikohtia Arktisella alueella. CSIS: <https://www.csis.org/analysis/russian-arctic-threat-consequences-ukraine-war>

Venäjän arktisen strategian mukaan sillä on kansallinen intressi arktiseen alueeseen. "Venäjän federaation suvereniteetin ja alueellisen koskemattomuuden varmistaminen."¹⁵ Tämä on uusi arktinen kansallinen strategia, joka nostaa selvästi arktisen alueen profiilia Venäjän kansalliseksi prioriteetiksi. Tämä ei ole yllättävää, koska Kreml on usein korostanut arktisen alueen kasvavaa merkitystä valtiolle. Silti arktinen politiikka 2035 sitoo selkeästi Venäjän suvereniteetin ja alueellisen koskemattomuuden arktiseen alueeseen.

Vastuu Venäjän kansallisen suvereniteetin ja alueellisen koskemattomuuden varmistamisesta kuuluu Venäjän armeijalle. Uuden arktisen politiikan tärkeimmät sotilaalliset turvallisuustavoitteet ovat "Sotilaallisen voiman käytön estäminen Venäjää vastaan, sen suvereniteetin ja alueellisen koskemattomuuden suojeleminen"¹⁶, sekä Venäjän taistelukyvyyn lisääminen arktisella alueella¹⁷. Tämä vahvistaa Venäjän arktisen politiikan kehityksen jatkamisen, jota Moskova on ilmaissut useiden vuosien ajan lukuisissa toimissa, kuten käynnissä olevassa sotilaallisessa modernisointiohjelmassa Venäjän arktisella rannikolla.

¹⁵Meade J, 2020. Russia's New Arctic Policy 2035: Implications for Great Power Tension Over the Northern Sea Route. https://ni-u.edu/wp-content/uploads/2023/11/NIUShort_07212020_DNI202201735_IceRusha.pdf

¹⁶ Meade J, 2020. Russia's New Arctic Policy 2035: Implications for Great Power Tension Over the Northern Sea Route. https://ni-u.edu/wp-content/uploads/2023/11/NIUShort_07212020_DNI202201735_IceRusha.pdf

¹⁷ Meade J, 2020. Russia's New Arctic Policy 2035: Implications for Great Power Tension Over the Northern Sea Route. https://ni-u.edu/wp-content/uploads/2023/11/NIUShort_07212020_DNI202201735_IceRusha.pdf

Vuoden 2023 arktisen strategian päivitys korostaa enemmän Venäjän kansallisia etuja alueella ja poistaa erityismaininnat yhteistyöstä Arktisessa neuvostossa. Alkuperäisessä politiikassa kansainvälistä yhteistyötä koskevassa osassa korostettiin merkittävästi "monenvälisten alueellisten yhteistyömuotojen" puitteissa tehtävää työtä taloudellisen, tieteellisen ja teknologisen sekä kulttuuriyhteistyön kehittämiseksi. Se ei maininnut lainkaan Venäjän kansallisten etujen asettamista etusijalle. Tarkistetun asiakirjan sanamuoto asettaa nyt maan kansalliset edut arktisella alueella taloudelliseen, tieteelliseen, teknologiseen ja kulttuuriseen yhteistyöhön tähtäävän työn edelle¹⁸.

Päivitetystä versiossa korostetaan myös enemmän Venäjän omavaraisuutta alueella. Se vaatii varmistamaan "laivanrakennuskompleksin tuontiriippumattomuuden", mikä on selvästi vastaus länsimaiden pakotteisiin, jotka ovat vaikuttaneet Venäjän kykyyn tilata ja ostaa jääkelpoisia kaasu- ja öljytankkereita ulkomaisilta telakoilta¹⁹

Venäjä pyrkii hallitsemaan koko arktista aluetta. Tästä on osoituksena vuoden 2007 tapahtuma, jossa kaksi Venäjän minisukellusvenettä asensi titaanisen Venäjän lipun pohjoisen Jäämeren pohjaan Lomonosovin harjanteella. Tapahtumasta uutisoitiin laajalti, mutta se ei aiheuttanut merkittäviä diplomaattisia vastalauseita muiden arktisen alueen valtioiden taholta. Mutta esimerkiksi Kanadan silloinen ulkoministeri Peter MacKay kommentoi julkisuudessa, että näin ei voi nyky maailmassa toimia²⁰

Toinen tuorempi tapahtuma oli Venäjän järjestämä pienimuotoinen sotilasparaati Norjan hallintaan kuuluvalla Huippuvuorilla²¹. Huippuvuorten sopimus sallii muiden jäsenmaiden kansalaisten viisumivapaan pääsyn saarille, mutta muun muassa kieltää kaiken sotilaallisen toiminnan. Tämäkään tapahtuma ei tuottanut merkittäviä diplomaattisia seuraamuksia. Venäjä pyrkinee luomaan propagandaa omasta valta-asemastaan alueella tämän kaltaisella kyseenalaisella seremoniallisella toiminnalla.

Yhdysvallat

Yhdysvallat on johtavana suurvaltana keskeisessä roolissa myös arktisen alueen hallinnassa. USA:n kansalliset turvallisuusintressit ja strategiset tavoitteet on perinteisesti ilmaistu kunkin presidentin hallinnon julkaisemassa kansallisessa turvallisuusstrategiassa (National Security Strategy – NSS), jonka pohjalta on tarvittaessa laadittu yksityiskohtaisempi kansallinen puolustusstrategia (National Defense Strategy – NDS) ohjaamaan asevoimien toimintaa.

---

¹⁸ Humbert M. 2024, Russia Amends Arctic Policy Prioritizing ‘National Interest’ and Removing Cooperation Within Arctic Council. <https://www.highnorthnews.com/en/russia-amends-arctic-policy-prioritizing-national-interest-and-removing-cooperation-within-arctic>

¹⁹ Humbert M. 2024, Russia Amends Arctic Policy Prioritizing ‘National Interest’ and Removing Cooperation Within Arctic Council. <https://www.highnorthnews.com/en/russia-amends-arctic-policy-prioritizing-national-interest-and-removing-cooperation-within-arctic>

²⁰ Parfitt T., 2007, Russia plants flag on North Pole seabed, <https://www.theguardian.com/world/2007/aug/02/russia.arctic>

²¹ Staalesen A., 2023, Russia stages military-style propaganda parade on Norway's Svalbard archipelago, <https://thebarentsobserver.com/en/security/2023/05/russia-stages-military-style-propaganda-parade-norways-svalbard-archipelago>

Ensimmäinen strategia, jossa tunnistetaan intressejä erityisesti arktisilla alueilla, on puolustusministeriön arktinen strategia vuodelta 2019, DDAS²². Tämä arktinen strategia tunnistaa kolme laajaa kansallista turvallisuusintressialuetta:

- Arktis osana Yhdysvaltoja: USA:n tulee suojata maa- ja merialueitaan ja alueellista koskemattomuuttaan arktisilla alueilla, taata ennakkovaroitusta ja ohjuspuolustus, suojata keskeistä infrastruktuuria ja turvata tilannekuva alueella.
- Arktis osana jaettava aluetta: USA:n intressien suojaaminen ja alueen säilyttäminen vakaana edellyttää kiinteää yhteistyötä USA:n liittolaisten ja kumppanien kanssa sekä kansainvälisten sopimusten noudattamista.
- Arktis mahdollisena strategisen kilpailun näyttämönä: Arktis voi muodostua suurvaltakilpailun näyttämöksi sekä Tyynenmeren että Euroopan puolella. Tätä varten USA:n tulee turvata kyky voiman projisointiin sekä taata vapaa merenkulku ja lentotoiminta alueella. Lisäksi tulee rajoittaa Venäjän ja Kiinan kykyä hyödyntää aluetta kilpakenttänä²³.

Vuoden 2019 DDAS linjaa kolme strategista tapaa tukea haluttua arktista tilannetta: Arktisen tietoisuuden lisääminen, arktisten operaatioiden tehostaminen ja sääntöpohjaisen järjestyksen vahvistaminen arktisella alueella.

DDAS:n mukaan arktisen alueen turvallisuustilanteen dynamiikkaa muokkaa ilmastonmuutoksen myötä muuttuva fyysinen ympäristö, monenvälinen yhteistyö yhteisiin etuihin ja haasteisiin vastaamiseksi, arktisten merireittien tila, sotilaallisen toiminnan lisääntyminen ja yritykset muuttaa arktista hallintoa taloudellisen vipuvaikutuksen avulla. Viimeisellä viitataan erityisesti Kiinan strategiseen asemoitumiseen.

Vuoden 2022 lokakuussa Ukrainan sodan alkamisen jälkeen julkaistiin USA:n “Kansallinen strategia Arktikselle”²⁴. Strategian päivityksessä todettiin, että strateginen kilpailu alueella on lisääntynyt, mitä Venäjän hyökkäys Ukrainaan on entisestään pahentanut. Strategiapaperissa todetaan, että Venäjän käynnistämä sota on yhtenäistänyt Natoa ja saanut Suomen ja Ruotsin hakemaan jäsenyyttä.

Päivitetyssä strategiassa kehoitetaan edistämään Yhdysvaltojen etuja arktisella alueella neljässä pilarissa, jotka ovat turvallisuus, ympäristönsuojelu, kestävä talouskehitys sekä kansainvälinen yhteistyö ja hallinto. Turvallisuuspilarissa mainitaan kolme strategista päämäärää. 1. Parannetaan ymmärrystä arktisesta toimintaympäristöstä. 2. Harjoitellaan läsnäoloa ensisijaisten tavoitteiden tukemiseksi. 3. Maksimoidaan pyrkimysten yhtenäisyys liittolaisten ja kumppaneiden kanssa.

Vuoden 2022 tapahtumana USA:n puolustusministeriö perusti uuden viraston Arctic Strategy and Global Resilience Officen hallinnoimaan arktista aluetta. Viraston johtoon nimettiin Iris A. Ferguson. Pentagon julkaisi uuden Arktisen alueen strategian 22.7.2024, päivityksenä vuoden 2019 vastaavaan. Raportissa todetaan seuraavaa:

Puolustusministeriön (DOD) arktisessa strategiassa esitetään toimet, joihin puolustusministeriö ryhtyy yhteistyössä liittolaistemme ja kumppaneidemme kanssa arktisen alueen säilyttämiseksi turvallisena ja vakaana alueena, jossa Yhdysvaltojen kotimaata puolustetaan ja elintärkeät kansalliset etumme turvataan. Se perustuu vuoden 2022 kansallisessa turvallisuusstrategiassa ja vuoden 2022

---

²² Report to Congress Department of Defense Arctic Strategy 2019,

<https://media.defense.gov/2019/Jun/06/2002141657/-1/-1/1/2019-DOD-ARCTIC-STRATEGY.PDF>

²³ Kettunen et al. 2022; Arktisen alueen geopolitiikka 2000-luvulla, 127 <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-25-3278-0>

²⁴ National Strategy for the Arctic Region 2022 <https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2022/10/National-Strategy-for-the-Arctic-Region.pdf>

kansallisessa puolustusstrategiassa annettuihin ohjeisiin ja on osa DOD: n pyrkimyksiä toteuttaa vuoden 2022 kansallinen arktinen aluestrategia²⁵.

"Tämä strategia on hyvin toimintakeskeinen, mikä erottaa sen aiemmista arktisista strategioista", sanoi Ferguson . "Puramme kohteita, joissa meidän on jatkettava investointejamme, erityisesti kriittisiin valmiuksiin. Mitä meillä on nähtävänä? Miten kommunikoimme? Onko meillä oikeat laitteet toimimaan alueella? Toimistoni on olemassa puolustaakseen näitä valmiuksia, jotka ovat elintärkeitä strategiamme onnistuneelle toteuttamiselle."²⁶

Arktinen alue on nopeassa muutoksessa sekä strategisesti että fyysisesti. Kiinan kansantasavalta, joka on edelleen puolustusministeriön etenemishaaste, pyrkii lisäämään pääsyä ja vaikutusvaltaa arktisella alueella, kun taas Venäjä on edelleen akuutti uhka alueella Ukrainan tappioista huolimatta. Nämä kaksi kilpailijaa tekevät yhä enemmän yhteistyötä arktisella alueella, mikä vaikuttaa Yhdysvaltojen ja liittolaistemme ja kumppaneidemme turvallisuuteen.

Samalla Suomen ja Ruotsin historiallinen päätös liittyä Natoon tuo kaikki samanmieliset arktiset valtiot Natoon ja tarjoaa uusia yhteistyömahdollisuuksia. Kaikkea tätä korostaa ilmastonmuutoksen vaikutus arktiseen alueeseen, joka lämpenee vähintään kolme kertaa nopeammin kuin muu maailma ja avautuu yhä enemmän ihmisen toiminnalle.

Tämän dynaamisen turvallisuusympäristön ratkaisemiseksi puolustusministeriö ottaa käyttöön arktisen alueen "seuraa ja reagoi" -lähestymistavan, jota tukee vankka alueen tunteminen erittäin kyvykkäiden liittolaistemme ja kumppaneidemme kanssa ja jota tukee DOD: n kyvyn pelotearvo sijoittaa yhteiset joukot maailmanlaajuisesti valitsemamme aikana ja valitsemassamme paikassa. Tavat, joilla DOD toteuttaa tämän lähestymistavan, on ryhmitelty kolmeen päälinjaan:

1. DOD parantaa valmiuksiaan toimia arktisella alueella, erityisesti sen toimialueen tietoisuutta, viestintää sekä tiedustelu-, valvonta- ja tiedusteluvalmiuksia.
2. DOD tekee yhteistyötä liittolaisten ja kumppaneiden kanssa puolustuksen ja pelotteen ylläpitämiseksi arktisella alueella, yhteen toimivuuden rakentamiseksi ja ymmärryksen lisäämiseksi siitä, miten toimia alueella.
3. DOD harjoittaa kalibroitua läsnäoloa arktisella alueella harjoittelemalla säännöllisesti alueella ja suorittamalla rutiinioperaatioita, jotka ovat kriittisiä pelotteen ja kotimaan puolustuksen ylläpitämiseksi²⁷.

Yhdysvaltojen strateginen suuntautuminen näkyy Naton toiminnassa ja myös arktisen alueen natomaiden tilanteessa. Yhdysvalloissa on presidentinvaalit marraskuussa 2024 ja Yhdysvaltojen suunta mahdollisesti muuttuu, koska presidentillä on laajat valtaoikeudet ja asema Yhdysvaltojen hallinnon valtahierarkiassa.

Kannatusgallupeja johtava presidenttikandidaatti Donald Trump on korostanut puheissaan voimakkaasti, miten muiden natomaiden tulee maksaa oma osuutensa puolustusmenoista. Naton

---

²⁵ <https://www.defense.gov/News/Releases/Release/Article/3846206/dod-announces-publication-of-2024-arctic-strategy/>

²⁶ <https://www.defense.gov/News/Releases/Release/Article/3846206/dod-announces-publication-of-2024-arctic-strategy/>

²⁷ <https://www.defense.gov/News/Releases/Release/Article/3846206/dod-announces-publication-of-2024-arctic-strategy/>

mukaan jäsenvaltioiden tulisi käyttää vähintään kaksi prosenttia BKT:sta puolustusmenoihin. Tämä on suositus Naton osalta, johon pääsi vuonna 2023 vain yksitoista jäsenmaata. Naton pääsihteeri Stoltenbergin mukaan tänä vuonna tavoitteeseen pääsee 23 maata.

Suomen osalta puolustusmenojen BKT-osuudeksi arvioidaan 2,38 prosenttia vuonna 2023 ja noin 2 prosenttia vuosina 2024–2025 Suomen rahoittaessa ilma- ja merivoimien strategisia hankkeita. Esimerkiksi suuri F-35-hävittäjähanke nostaa paljon menoja. Kymmenen vuotta sitten Suomen vuoden 2014 puolustusmenot olivat alle 1,5 % BKT:sta.

On arvioitu, että presidenttinä Trump voisi päättää, että USA ei tulisi apuun, jos johonkin Nato-maahan hyökkäisi. Eräässä haastattelussa Trump totesi muun muassa, että "hän rohkaisisi Venäjää tekemään mitä haluaa". Tämä siksi, koska Naton jäsenmaat eivät maksa laskuja puolustuksestaan. Trump on puhunut Natomaiden laskujen maksamattomuudesta jo pitkään, mutta kuitenkin presidenttikaudellaan Yhdysvallat hoiti velvoitteensa Naton suuntaan.

NATO

Arktisen alueen valtioista seitsemän kahdeksasta on Naton jäseniä. Natolla ei ole omaa armeijaa, vaan se koostuu jäsenmaiden armeijoiden liittoutumasta. Suomi liittyi Natoon 4.4.2023 pitkän rauhankumppanuuden jälkeen. Päätös hakea jäsenyyttä tapahtui pian Venäjän Ukrainaan kohdistaman hyökkäyssodan alkamisen jälkeen. Ruotsi päätti myös hakea samaan aikaan Natojäsenyyttä, mutta siitä tuli jäsen vasta 7.3.2024.

Steadfast Defender 2024 oli Naton sotaharjoitus, joka järjestettiin 22. tammikuuta - 31. toukokuuta 2024 koko transatlantisella alueella. Siinä harjoiteltiin vastausta valtion tai vastustajan hypoteettiseen hyökkäykseen jäsenmaata vastaan aktiivisella Pohjois-Atlantin sopimuksen 5 artikla. Harjoitus oli osa Steadfast Defender -harjoitusten sarjaa ja oli suurin Naton sotaharjoitus sitten kylmän sodan päättymisen. Joukkojen kokonaisvahvuus oli yli 90000 sotilasta²⁸. Yhdistynyt kuningaskunta oli ilmoittanut lähettävänsä 20001 henkilöä harjoitukseen. Lisäksi harjoitukseen osallistui muun muassa 15000 puolalaista²⁹, 10000 saksalaista³⁰ ja 5000 hollantilaista sotilasta³¹.

Cold Response oli useiden Naton ja sen rauhankumppanuusharjoitusten yhteisnimitys, joita järjestettiin Pohjois-Norjassa vuosina 2006–2022. Suomen ja Ruotsin Nato-jäsenyyden ja mukaan liittymisen myötä harjoituksen nimeksi muutettiin vuonna 2024 Nordic Response ja se oli osa Steadfast Defender 2024-harjoitusta. Samalla harjoitusalue laajennettiin Pohjois-Norjan ohella Ruotsin ja Suomen pohjoisosiin. Vuoden 2024 harjoitukseen osallistui arktisissa olosuhteissa yli 20000 sotilasta 13 maasta. Suomi osallistui yli 4000 sotilalla ja Ruotsi noin 4500 sotilalla³². Tämä

---

²⁸ Felstead P. 2024, Shapps announces major UK contribution to NATO's Exercise 'Steadfast Defender 24' <https://euro-sd.com/2024/01/major-news/35921/uk-steadfast-defender-24/>

²⁹ Essanews 2024, Steadfast Defender 2024: NATO gears up for major military exercise to confront Russian aggression <https://essanews.com/steadfast-defender-2024-nato-gears-up-for-major-military-exercise-to-confront-russian-aggression,6984964125419649a>

³⁰ Tagesschau 2024, NATO kündigt größtes Manöver seit Jahrzehnten an. <https://www.tagesschau.de/ausland/europa/nato-manoever-118.html>

³¹ RTL 2024, 90.000 troepen totaal Ruim 5000 Nederlandse militairen bij grootste NAVO-oefening sinds Koude Oorlog <https://www.rtl.nl/nieuws/buitenland/artikel/5430813/navo-oefening-oorlog-dreiging-rusland-poetin-voorbereiding>

³² Tanner J. 2024, Newly enlarged NATO starts drill in Finland, Norway and Sweden in defense of its Nordic turf <https://apnews.com/article/nato-military-drill-nordics-finland-norway-sweden-87ff05e1bb24f77dc9d5b5bf09c709b0>

oli Suomen ensimmäinen sotaharjoitus yhdessä muiden Natomaiden kanssa.

Naton toiminnan painopisteistä Arktis tulee jatkossakin olevan merkittävässä asemassa. The Center for Strategic and International Studies (CSIS) on vajaan neljän vuoden ajan päivittänyt Arctic Military Activity Tracker –sivustoa. Se kerää avoimista lähteistä dataa koskien sotilaallisia aktiviteetteja arktisella alueella. Kartalle havainnollistetun datan mukaan aktiviteetteja on ollut muun muassa Venäjän toimesta Beringin salmen alueella.

Valtaosa Venäjän ja myös Naton aktiviteeteista tarkastelujaksolla sijoittuu kuitenkin pohjoismaiden (Norja-Ruotsi-Suomi) alueelle ja Norjan sekä Barentsin merille. Venäjän strategisista ydinsukellusveneistä valtaosa on sijoitettu luoteisvenäjän Kuolan niemimaalle Severomorskin tukikohtaan. Venäjän sota-alusten reitti Atlantille kulkee Huippuvuorten ja Norjan, sekä GIUK-linjan (Grönlandi-Islanti-UK) lävitse. USA ja Nato pyrkivät monitoroimaan ja kontrolloimaan tätä sotilasalusten liikehdintää.

Venäjän odotetaan jatkavan hybridioperaatioita myös arktisella alueella. Venäjä voi näillä toimilla testata Naton jäsenmaiden kyvykkyksiä ja valmiutta monitoroida hybridiuhkia ja reagoida niihin. On arvioitu, että todennäköistä ei kuitenkaan ole, että Venäjä kokeilisi arktisellakaan alueella Naton 5. artikkelin toimivuutta suorilla sotatoimiksi luokiteltavilla operaatioilla.

Pohjoismaat

Kyvykkyysien kehittäminen on ollut toistuva aihe myös Pentagonin ja kolmen pohjoismaisen osapuolen (Norja, Ruotsi, Suomi) välisessä vuoropuhelussa. Iris Ferguson, Pentagonin arktisesta ja globaalista resilienssistä vastaava apulaispuolustusministeri toteaa yhteistyöstä pohjolan kanssa seuraavasti³³:

"Meille samanmielisille arktisille valtioille on nyt mahdollisuus tehdä yhteistyötä geopoliittisen kehityksen ansiosta. Norjalla, Suomella ja Ruotsilla on erittäin suorituskykyisiä armeijoita. Nämä kolme maata ovat monin tavoin toimineet arktisella alueella korkeammalla osaamisella kuin me viime vuosikymmeninä."

Hän muistuttaa, että erityisesti Yhdysvallat voisi ottaa oppia norjalaisesta, suomalaisesta ja ruotsalaisesta osaamisesta kylmässä arktisessa ympäristössä toimimisessa.

"Siksi näkee Yhdysvaltain joukkojen harjoittelevan niin usein pohjoismaisten kumppaneidemme kanssa. Tätä kautta opimme kylmän sään toiminnan parhaista käytännöistä sekä yhteentoimivuushaasteista ja mahdollisuuksista välillämme. Kaiken kaikkiaan voimme oppia paljon näiltä erittäin kyvykkäiltä kumppaneilta ja yhdessä heidän kanssaan."

Suomella, kuten myös Ruotsilla ja Norjalla on Natojäsenyyden lisäksi kahdenvälinen DCA-puolustus sopimus³⁴ USA:n kanssa. Sopimus säätelee Yhdysvaltojen pääsyä useisiin sotilaallisiin

---

³³ Edvardsen A. 2024. Pentagon's Upcoming New Arctic Strategy: "We Talk To Norway, Finland, and Sweden a Lot" <https://www.highnorthnews.com/en/pentagons-upcoming-new-arctic-strategy-we-talk-norway-finland-and-sweden-lot>

³⁴ Sopimus Suomen tasavallan hallituksen ja Amerikan Yhdysvaltojen hallituksen välillä puolustusyhteistyöstä 2023. https://um.fi/documents/35732/0/DCA%20Finland%20Prime%20Finnish_signed.pdf/25bf3dcd-b48a-eb70-2070-e775ceda11a?t=1702984998296

laitoksiin ja alueille eri puolilla Suomea, sekä niiden käyttöä. Tämä mukaan lukien puolustustarvikkeiden, -ja materiaalien ennakkosijoittaminen sekä yhdysvaltalaisien lentokoneiden, alusten ja ajoneuvojen maahantulo ja vapaa liikkuminen.

Pohjois-Lapin alue on sopimuksessa korostettu keskeinen painopistealue. Sopimukseen sisältyvistä 15 tukikohdasta sekä koulutus- ja varastoalueesta viisi sijaitsee Lapissa. Pohjoisin mainittu kohde on Rajavartiolaitoksen vartioasema Ivalossa, noin 50 kilometrin päässä Venäjän rajalta ja samoilla leveysasteilla Venäjän pohjoisen laivaston tukikohdan Severomorskin kanssa.

Pohjoismailla on sotilaallista yhteistyötä ollut pitkään ja yhteistyöelimenä on vuodesta 2009 toiminut NORDEFECO, jonka jäseninä ovat Suomi, Ruotsi, Norja, Tanska ja Islanti. Islanti osallistuu poliittiseen toimintaan, muttei sotilastoimintaan. Viimeisin järjestön kokous pidettiin huhtikuussa 2024.

Puolustusministerit allekirjoittivat kokouksessa asiakirjan "Vision for Nordic Defence Cooperation".³⁵ Siinä hahmotellaan kunnianhimoisia suunnitelmia sotilaallisen vuorovaikutuksen vahvistamiseksi. "Pohjoismaat ovat valmiita ja kykeneviä toteuttamaan yhteisiä sotilaallisia operaatioita nykyisten ja tulevien haasteiden hallitsemiseksi yhdessä ja Pohjois-Atlantin puolustusliiton liittolaisten kanssa", asiakirjassa todetaan.

Dokumentissa hahmotellaan kahdeksan painopistealuetta, muun muassa sujuva sotilaallinen liikkuvuus maiden rajojen yli. Asialistalla on myös yhteispohjoismaisen toimintakyvyn vahvistaminen yhteisten operaatioiden johtamisessa ja suunnittelussa. Maat sopivat vahvistavansa yhteistä puolustusteollista perustaa ja rakentavat myös yhteistä kriisinsietokykyä. Yksi painopistealueista on "kokonaispuolustus, jolla varmistetaan riittävä tuki kaikilta yhteiskunnan sektoreilta puolustussektorille kaikissa uhkakuvissa ja -tilanteissa"³⁶.

Kiina

Vaikka Kiina sijaitsee kaukana Arktiksesta, on se 2010- luvun alusta lähtien osallistunut aktiivisesti alueen talouteen ja hallintoon. Se alkoi lähettää delegaationsa Arktisen neuvoston kokouksiin vuodesta 2007 alkaen ja Kiinan tarkkailija-asema Arktisessa neuvostossa hyväksyttiin vuonna 2013.

Tammikuussa 2018 Kiina julkaisi ensimmäisen arktisen politiikkadokumentinsa. Dokumentissa se kuvasi olevansa "lähellä arktista oleva valtio". Poliittikkadokumentissa todetaan, että Kiina osallistuu arktisiin asioihin "kunnioituksen, yhteistyön, win-win-tuloksen ja kestävyuden" peruseriaatteiden mukaisesti³⁷. Kiinan Maanpuolustuskorkeakoulun vuonna 2020 julkaiseman Strategian tiede – oppikirjasarjan mukaan Arktis on valtion merentakaisten intressien laajentumisen pääsuunta, mikä asettaa uusia tehtäviä maan asevoimien käytölle³⁸

Kiina ja Venäjä ovat tehneet yhä enemmän yhteistyötä arktisella alueella yhteisten strategisten

---

³⁵ Vision for Nordic Defence Cooperation NORDEFECO, 2024

<https://www.regjeringen.no/contentassets/673ad4d0714b41f89e862fc8b195f3fb/vision-2030.pdf>

³⁶Staalesen A.2024, Nordic defence ministers highlight readiness for joint action.

<https://thebarentsobserver.com/en/security/2024/04/nordic-defence-ministers-highlight-readiness-joint-operations>

³⁷ China's Arctic Policy 2018.

https://english.www.gov.cn/archive/white_paper/2018/01/26/content_281476026660336.htm [Vierailtu 12.06.2024]

³⁸ Puranen et al. 2023. Arktinen harppaus: Kiinan turvallisuusstrategia ja arktisen alueen geopolitiikka <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-25-3384-8> [Vierailtu 12.06.2024]

etujen, taloudellisten mahdollisuuksien ja geopoliittisten näkökohtien ajamina. Taloudellisen yhteistyön osalta merkittäviä ovat muun muassa energiahankkeet, kuten Yamal LNG-projekti³⁹ Venäjällä, johon kiinalaiset yritykset ovat investoineet merkittävästi. China National Petroleum Corporation (CNPC) ja Silk Road Fund omistavat osuuksia tässä projektissa.

Yamalin menestyksen jälkeen Kiina on investoinut myös Arctic LNG 2 –projektiin. Kiinalaiset energiayhtiöt CNPC ja CNOOC hankkivat 10 prosentin osuudet tästä laajamittaisesta projektista. Tämä hanke on kohdannut vaikeuksia lännen kohdistettua siihen sanktioita Ukrainan sodan osalta⁴⁰. Infrastruktuurin kehittämisen osalta merkityksellinen on “Polar Silk Road”. Kiina ja Venäjä työskentelevät yhdessä kehittääkseen Koillisväylää osana Kiinan laajempaa “Vyö ja tie”⁴¹ –aloitetta, jota kutsutaan Polar Silk Roadiksi. Tämä reitti lyhentää merkittävästi toimitusaikaa Aasian ja Euroopan välillä.

Strategisen ja geopoliittisen yhteistyön osalta merkityksellisiä ovat yhteiset sotaharjoitukset. Kiina ja Venäjä ovat järjestäneet yhteisiä sotaharjoituksia arktisella alueella, mikä on osoitus niiden kyvystä tehdä yhteistyötä alueella ja tehostaa turvallisuusyhteistyötä. Molemmat maat ovat myös työskennelleet yhteisissä etsintä- ja pelastusoperaatioissa, mikä on kriittinen alue arktisen alueen ankan ja syrjäisen ympäristön vuoksi.

Sekä Kiina että Venäjä näkevät arktisen yhteistyönsä vastapainona länsimaiden, erityisesti Yhdysvaltojen, vaikutusvallalle. Maiden yhteistyö voidaan nähdä osana laajempaa strategiaa vahvistaa läsnäoloaan alueella. Kiina, vaikka se ei ole määritelmän mukainen arktinen valtio, on pyrkinyt ottamaan merkittävämmän roolin arktisessa hallinnossa.

Venäjä on tukenut Kiinan tarkkailija-asemaa Arktisessa neuvostossa. Vaikka Kiinan ja Venäjän yhteistyö on tällä hetkellä vahvaa, taustalla olevat geopoliittiset jännitteet ja erilaiset pitkän aikavälin edut voivat vaikuttaa kumppanuuteen. Molemmat maat navigoivat monimutkaisissa suhteissa länsivaltoihin ja omiin kansallisiin intresseihinsä arktisella alueella. Kiinan ja Venäjän yhteistyö arktisella alueella on kuitenkin tällä hetkellä monipuolista, ja siinä yhdistyvät taloudelliset edut, strateginen yhteistyö ja geopoliittiset näkökohdat.

Johtopäätökset

Arktisen alueen lähitulevaisuuden voi nähdä kahtena eri tapahtumien kulkuna. Ensimmäisenä, jos rauha saadaan Ukrainaan ja tilanne sen osalta stabiloituu, voi jännitteet laskea myös muualla, myös Arktiksella. Venäjä voisi ehkä palata arktisen neuvoston yhteistyötoimintaan, jossa voitaisiin edelleen jatkaa työtä pehmeän turvallisuuden saralla. Tämä on idealistinen arvio tapahtumien mahdollisesta tulevaisuudesta.

Toinen mahdollinen tapahtumien kulku on se, että Arktiksesta tulee jälleen konfrontaation alue. Eripuolilla maailmaa käytävät sodat ja konfliktit heijastuvat arktiselle alueelle ja spiraalimallin mukainen asevarustelu ja jännitteet kasvavat. Tämä olisi realistinen arvio tapahtumien kulusta.

---

³⁹ YAMAL LNG. <http://yamallng.ru/en/> [Vierailtu 12.06.2024]

⁴⁰ Rashad M., Soldatkin V. Exclusive: Russia's Arctic LNG 2 suspends gas liquefaction amid sanctions, lack of tankers, sources say <https://www.reuters.com/markets/commodities/russias-arctic-lng-2-suspends-gas-liquefaction-amid-sanctions-lack-tankers-2024-04-02/> [Vierailtu 12.06.2024]

⁴¹ Kallio J. 2022. China's Belt and Road Initiative: Successful economic strategy or failed soft-power tool? <https://www.fiia.fi/en/publication/chinas-belt-and-road-initiative> [Vierailtu 12.06.2024]

Arktisen alueen geopoliittinen tilanne muuttuu sen myötä, mikä on suurvaltojen keskinäisten riippuvuussuhteiden kehitys. Venäjän tavoitteet Arktiksen suhteen ovat selvät, se pyrkii dominoimaan ja kontrolloimaan aluetta omien tarpeidensa näkökulmasta. Tämä on ymmärrettävää, koska sillä on 24 000 kilometrin verran arktista rannikkoa.

Venäjä on osoittanut Ukrainan hyökkäyssodan osalta, että se ei kunnioita kansainvälisiä sopimuksia. Pienemmässä mittakaavassa tämä piittaamattomuus on näkynyt myös Arktiksella hybriditoimintana. On kuitenkin arvioitu, että Venäjä ei Arktiksella lähde testaamaan Naton 5. artiklan toimivuutta suorilla sotatoimiksi luokitelluilla operaatioilla.

Tilannekuvassa ei ole viitteitä, että Venäjä muuttaisi käyttäytymistään lähiaikoina. Yhteistyö Venäjän kanssa esimerkiksi arktisessa neuvostossa on arvioitu olevan mahdotonta. Neuvosto pyrkii jatkamaan toimintojaan ja työryhmiään, joissa Venäjä ei ole ollut mukana.

Yhdysvaltojen johtajuuden merkitys korostuu myös Arktiksella. Juuri valmistunut puolustusministeriön arktisen strategian päivitys antaa suuntaviivoja USA:n panostukselle alueelle. Heinäkuun 2024 strategiapäivityksen maininnat lisäpanostamisesta Arktiseen alueeseen jäävät nähtäväksi. Suuri merkitys on Yhdysvaltojen presidentin vaalien tuloksella marraskuussa 2024.

Jos Yhdysvallat vetäytyisi Natosta, sillä olisi käänteentekevä vaikutus, niin Arktiksella, kuin myös koko maailmassa. On arvioitu, että vaikka ero ei ole mahdoton tapahtuma, on se hyvin epätodennäköinen.

Kiinan rooli Arktiksella tulee todennäköisesti vahvistumaan. Kiinalla on mittavat tarpeet arktisen alueen tarjoamille luonnonvaroille ja valtavat resurssit niiden hyödyntämiseen. Lisäksi koillisväylän avautuminen laajemmalle meriliikenteelle on merkittävä geopoliittinen muutos josta Kiina hyötyy.

Kiinan ja Venäjän yhteistyö Arktiksella on ollut laajaa ja jatkunee myös tulevaisuudessa. Kiina investoi mittavasti alueen infrastruktuuriin ja tuotantoon. Venäjä saattaa länsimaisten pakotteiden johdosta tulla enenevässä määrin riippuvaiseksi Kiinan tarjoamasta avusta esimerkiksi teknologian ja pääoman sarjoilla.

Pohjoismaiden osana on sopeutua uuteen tilannekuvaan Arktiksella, jossa on kylmän sodan piirteitä. Suomen ja Ruotsin Nato-jäsenyys tuo mukanaan uuden ulottuvuuden turvallisuusympäristöön. Venäjän reaktiot Naton laajenemiseen Pohjolassa ovat olleet toistaiseksi maltillisia, vaikka retoriikan tasolla on kuultu koviakin lausuntoja. Tämä johtunee osin siitä, että Venäjän resursseista suuri osa on sidottu Ukrainan sota-alueelle.

Huolimatta geopolittisen tilanteen kärjistymisestä Suomen kannattaa painottaa pehmeän turvallisuuden kysymyksiä arktisen alueen nykytilan ja tulevaisuuden osalta. Ilmasto- ja muut ympäristökysymykset, tiede ja tutkimus, ovat alueita, joissa voi pyrkiä yhteistyöhön myös Venäjän kanssa, jos ja kun tilanne sen tulevaisuudessa sallii.

Kuitenkin, esimerkiksi vihreän siirtymän osalta Venäjän massiivinen panostus fossiilisten polttoaineiden tuotantoon energiapolitiikassa ei ole linjassa ilmastonmuutoksen torjunnan kanssa. Tämä ei ole rakentava suuntautuminen koskien yhteistyötä energia- ja ympäristöpolitiikassa. Herää kysymys, jos maailmalla on konsensus pyrkimykselle eroon fossiilisista polttoaineista, minne Venäjä pyrkii myymään tuotantoaan omien tarpeidensa lisäksi.

Arktisen neuvoston toimintakyky on rajoittunut ilman Venäjää, mutta Suomen kannattaa toimia sen eteen, että neuvosto jatkaa toimintaansa. Suomen kannattaa myös panostaa muihin alueen

toimintaorganisaatioihin, kuten Barentsin euroarktiseen neuvostoon tai Pohjoismaiden neuvostoon, joissa ajankohtaisia arktisia asioita voidaan nostaa aktiivisesti esille. Edelleen, juuri valitun Euroopan parlamentin jäsenet voisivat pyrkiä saamaan arktisen alueen asiat kattavammin esille EU:n agendalla. EU:n nykyinen arktinen politiikkadokumentti on vuodelta 2021.

Lähteet

Viranomaislähteet

- 1 Arktinen neuvosto; <https://arctic-council.org/about/> [Vierailtu 19.06.2024]
- 6 Atlantin neuvosto 2024; <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/energysource/us-ratification-of-the-ocean-treaty-will-unlock-deep-sea-mining/> [Vierailtu 19.06.2024]
- 7 Arktinen instituutti 2024; <https://www.thearcticinstitute.org/more-political-theatrics-russia-wants-denunciate-unclos-arctic-leave-performances-bolshoi/> [Vierailtu 19.06.2024]
- 9 YK 2024; "Part V – Exclusive Economic Zone, Article 56". Law of the Sea. United Nations. https://www.un.org/depts/los/convention_agreements/texts/unclos/part5.htm [Vierailtu 19.06.2024]
- 10 YK 2024; "Part V – Exclusive Economic Zone, Articles 55, 56". Law of the Sea. United Nations. https://www.un.org/depts/los/convention_agreements/texts/unclos/part5.htm [Vierailtu 19.06.2024]
- 22 Report to Congress Department of Defense Arctic Strategy 2019, <https://media.defense.gov/2019/Jun/06/2002141657/-1/-1/1/2019-DOD-ARCTIC-STRATEGY.PDF> [Vierailtu 12.06.2024]
- 24 National Strategy for the Arctic Region 2022 <https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2022/10/National-Strategy-for-the-Arctic-Region.pdf> [Vierailtu 19.06.2024]
- 25-27 USA:n puolustusministeriö:
<https://www.defense.gov/News/Releases/Release/Article/3846206/dod-announces-publication-of-2024-arctic-strategy/> [Vierailtu 12.08.2024]
- 34 Sopimus Suomen tasavallan hallituksen ja Amerikan Yhdysvaltojen hallituksen välillä puolustusyhteistyöstä 2023. https://um.fi/documents/35732/0/DCA%20Finland%20Prime%20Finnish_signed.pdf/25bf3dcd-b48a-eb70-2070-e775ceda11a?t=1702984998296 [Vierailtu 19.06.2024]
- 35 Vision for Nordic Defence Cooperation NORDEFCO, 2024 <https://www.regjeringen.no/contentassets/673ad4d0714b41f89e862fc8b195f3fb/vision-2030.pdf> [Vierailtu 19.06.2024]
- 37 China's Arctic Policy 2018. https://english.www.gov.cn/archive/white_paper/2018/01/26/content_281476026660336.htm [Vierailtu 19.06.2024]

Tutkimuslähteet

- 2 Statista 2019; <https://www.statista.com/chart/19425/ice-melting-poles/> [Vierailtu 19.06.2024]
- 5 Wikipedia 2024; https://en.wikipedia.org/wiki/United_Nations_Convention_on_the_Law_of_the_Sea [Vierailtu 19.06.2024]
- 8 Britannica 2024; <https://www.britannica.com/topic/territorial-waters> [Vierailtu 19.06.2024]
- 11, 23 Kettunen et al. 2022; Arktisen alueen geopolitiikka 2000-luvulla, 121, 127 <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-25-3278-0> [Vierailtu 19.06.2024]

14 Kluge J., Paul M., 2020; Russia's Arctic Strategy through 2035. <https://www.swp-berlin.org/10.18449/2020C57/> [Vierailtu 19.06.2024]

15, 16, 17 Meade J, 2020. Russia's New Arctic Policy 2035: Implications for Great Power Tension Over the Northern Sea Route. https://ni-u.edu/wp-content/uploads/2023/11/NIUShort_07212020_DNI202201735_IceRusha.pdf [Vierailtu 19.06.2024]

38 Puranen et al. 2023. Arktinen harppaus: Kiinan turvallisuusstrategia ja arktisen alueen geopolitiikka <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-25-3384-8> [Vierailtu 19.06.2024]

41 Kallio J. 2022. China's Belt and Road Initiative: Successful economic strategy or failed soft-power tool? <https://www.fiiia.fi/en/publication/chinas-belt-and-road-initiative> [Vierailtu 19.06.2024]

Journalistiset lähteet

3 YLE 2022; Tutkimus: Arktisen alueen lämpenemismuutos onkin nelinkertainen maapallon keskiarvoon verrattuna, ei kaksinkertainen <https://yle.fi/a/3-12571313> [Vierailtu 19.06.2024]

4 Geographical 2022; <https://geographical.co.uk/geopolitics/the-world-is-gearing-up-to-mine-the-arctic> [Vierailtu 19.06.2024]

12 Guardian 2015; Russia lays claim to vast areas of Arctic <https://www.theguardian.com/world/2015/aug/04/russia-lays-claim-to-vast-areas-of-arctic-seabed> [Vierailtu 19.06.2024]

13 Hager J., Polar journal 2023; <https://polarjournal.ch/en/2023/02/21/russias-claim-to-north-pole-territory-officially-confirmed/> [Vierailtu 19.06.2024]

18, 19 Humbert M. 2024, Russia Amends Arctic Policy Prioritizing 'National Interest' and Removing Cooperation Within Arctic Council. <https://www.highnorthnews.com/en/russia-amends-arctic-policy-prioritizing-national-interest-and-removing-cooperation-within-arctic> [Vierailtu 19.06.2024]

20 Parfitt T., 2007, Russia plants flag on North Pole seabed, <https://www.theguardian.com/world/2007/aug/02/russia.arctic> [Vierailtu 19.06.2024]

21 Staalesen A., 2023, Russia stages military-style propaganda parade on Norway's Svalbard archipelago, <https://thebarentsobserver.com/en/security/2023/05/russia-stages-military-style-propaganda-parade-norways-svalbard-archipelago> [Vierailtu 19.06.2024]

28 Felstead P. 2024, Shapps announces major UK contribution to NATO's Exercise 'Steadfast Defender 24' <https://euro-sd.com/2024/01/major-news/35921/uk-steadfast-defender-24/> [Vierailtu 19.06.2024]

29 Essanews 2024, Steadfast Defender 2024: NATO gears up for major military exercise to confront Russian aggression <https://essanews.com/steadfast-defender-2024-nato-gears-up-for-major-military-exercise-to-confront-russian-aggression,6984964125419649a> [Vierailtu 19.06.2024]

30 Tagesschau 2024, NATO kündigt größtes Manöver seit Jahrzehnten an. <https://www.tagesschau.de/ausland/europa/nato-manoever-118.html> [Vierailtu 19.06.2024]

31 RTL 2024, 90.000 troepen totaal Ruim 5000 Nederlandse militairen bij grootste NAVO-oefening sinds Koude Oorlog <https://www.rtl.nl/nieuws/buitenland/artikel/5430813/navo-oefening-oorlog-dreiging-rusland-poetin-voorbereiding> [Vierailtu 19.06.2024]

32 Tanner J. 2024, Newly enlarged NATO starts drill in Finland, Norway and Sweden in defense of its Nordic turf. <https://apnews.com/article/nato-military-drill-nordics-finland-norway-sweden-87ff05e1bb24f77dc9d5b5bf09c709b0> [Vierailtu 19.06.2024]

33 Edvardsen A. 2024. Pentagon's Upcoming New Arctic Strategy: "We Talk To Norway, Finland, and Sweden a Lot" <https://www.highnorthnews.com/en/pentagons-upcoming-new-arctic-strategy-we-talk-norway-finland-and-sweden-lot>

35 Staalesen A. 2024, Nordic defence ministers highlight readiness for joint action. <https://thebarentsobserver.com/en/security/2024/04/nordic-defence-ministers-highlight-readiness-joint-operations> [Vierailtu 19.06.2024]

39 YAMAL LNG. <http://yamallng.ru/en/> [Vierailtu 19.06.2024]

40 Rashad M., Soldatkin V. Exclusive: Russia's Arctic LNG 2 suspends gas liquefaction amid sanctions, lack of tankers, sources say <https://www.reuters.com/markets/commodities/russias-arctic-lng-2-suspends-gas-liquefaction-amid-sanctions-lack-tankers-2024-04-02/> [Vierailtu 19.06.2024]

Grafiikkalähteet

Kuva 1: Arktinen alue; Arto Vitikka, Arktinen keskus, Lapin yliopisto Rajojen lähde: Runfola, D. et al. (2020) geo Boundaries: A global database of political administrative boundaries. PLoS ONE 15(4): e0231866. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0231866>. [Vierailtu 19.06.2024]

Kuva 2. Merialueet kansainvälisessä oikeudessa. Wikipedia 2022: UNCLOS.jpg anonyymi käyttäjä: https://en.wikipedia.org/wiki/Exclusive_economic_zone [Vierailtu 19.06.2024]

Kuva 3. Luonnonvarat Venäjän Arktiksella. Arctic Institute 2024 <https://www.thearcticinstitute.org/wp-content/uploads/2016/07/Oil-and-Gas-in-Russia-high-res.jpg> [Vierailtu 19.06.2024]

Kuva 4. Sotilastukikohtia Arktisella alueella. CSIS: <https://www.csis.org/analysis/russian-arctic-threat-consequences-ukraine-war> [Vierailtu 19.06.2024]